

Het zwijgen van Jaap

In *Het zwijgen van Jaap* vertelt Monique van Dongen het verhaal van Jaap, een harde werker die zich thuis het liefst achter zijn krant verschuilt. Pas wanneer zijn kleindochter vraagt of ze hem mag interviewen over de oorlog, begint hij te vertellen. Over de Tweede Wereldoorlog, Kamp Amersfoort, de Arbeitseinsatz aan het Russische front en de zware terugtocht naar huis. Ervaringen waar in de jaren na de oorlog niet naar werd gevraagd.

INTERVIEW: KOEN VAN WICHELEN - ILLUSTRATIES: MONIQUE VAN DONGEN

“Ik hou van verhalen over een persoonlijk, ‘klein’ leven tegen de achtergrond van de grote geschiedenis.”

- Monique van Dongen

Monique van Dongen: “Het begon met een fascinatie met het decennialange zwijgen van mijn inmiddels overleden schoonvader. Het werkstuk van zijn kleindochter was een van de weinige tastbare bronnen over wat hij had meegemaakt. Ik ben in oude brieven, kranten en getuigenissen van lotgenoten gedoken, om zo te reconstrueren wat zijn verhaal zou kunnen zijn geweest. Daarbij heb ik de vrijheid genomen om bepaalde ervaringen en emoties zelf in te vullen.”

Als je 1 verhaal, getuigenis of anekdote mag kiezen, welke zou dat zijn en waarom?

“Waar ik met bijzonder veel plezier aan heb gewerkt is de scène waarin Jaap aan zijn oorlogsplakboeken werkt. Hij knipte alles uit over ‘de drie van Breda’, beruchte Duitse oorlogsmisdadigers die in Nederland gevangen zaten. Volgens zijn dochter ‘werd Pa daar altijd zo rustig van’. De lezer ziet dat hij die krantenknipsels in werkelijkheid gebruikt om zijn ingehouden agressie en frustratie te botvieren: hij brandt de ogen uit op een foto van oorlogsmisdadiger Kotalla en onthoofd anderen door een foto te verscheuren.”

Je boek staat in het teken van herinnering en de vraag waarom er zo vaak werd gezwezen over wat mensen tijdens de oorlog hebben meegemaakt?

“Ik kwam er steeds meer achter dat Jaap - en lotgenoten - niet alleen getraumatiseerd waren door de oorlog maar ook door de manier waarop zij na thuiskomst ontvangen werden. Dat komt tot uitdrukking in een citaat in een krant uit juni 1945 over de thuisgekomen dwangarbeiders: ‘Laat ze maar zoo snel mogelijk aan het werk gaan, nu voor ons eigen land en ons eigen volk, dus: als Nederlanders! Denk er dus wel om: eere wien eere toekomst.’”

Deze graphic novel is niet alleen een oorlogsverhaal, maar ook een verhaal over zwijgen, familie, generaties, verwerking en het belang van blijven vragen?

“Tel bij die kille thuiskomst het feit dat dit een generatie is die niet leerde om te praten over emoties en je ziet een generatie zwijgende mannen. En een familie die zegt: “We wisten niet wat hij had meegemaakt. We vroegen er ook maar niet naar”. Dat is het moment waarop de kleindochter besluit hem wel te vragen naar zijn ervaringen. Dat voelde voor Jaap, 50 jaar na dato, als erkenning.”

Het zwijgen van Jaap brengt persoonlijke geschiedenis en collectief geheugen op indringende wijze samen?

“Ik hou van verhalen over een persoonlijk, ‘klein’ leven tegen de achtergrond van de grote geschiedenis. Ik heb daarom details soms een belangrijke rol gegeven. In een brief aan zijn moeder schrijft Jaap vanuit Riga waar hij als dwangarbeider werkte over een lichtpuntje: ze krijgen ieder zes sigaretten per dag en daar kijken ze de hele dag naar uit. Zo’n detail geeft een inkijkje in hoe die grote geschiedenis op dat moment en op die plek werd geleefd.”

ACTUEEL

Het verjaart niet in je hoofd

Toen de reeks Godvergeten op televisie kwam in 2023 schrok Vlaanderen op. De getuigenissen over het misbruik binnen de Kerk waren zo pakkend en openhartig, dat de verontwaardiging om wat er gebeurd is sindsdien niet meer is gaan liggen. Jan Puype werd als kleine jongen in de jaren tachtig bijna drie jaar lang misbruikt door een pater-priester in een college in Waregem. Hij vertelt nu zijn dramatische levensverhaal, inclusief zijn twee ontmoetingen met twee pausen, eerlijk, onverbloemd. Het grijpt je naar de keel en laat je achter met zoveel vragen over hoe zoiets is kunnen gebeuren...

FILOSOFIE

Doen wat goed is

Iedereen wil goed doen. Maar wat betekent dat eigenlijk? En wanneer ben je echt verantwoordelijk voor je daden? Zulke vragen vormen het vertrekpunt van de ethiek van Thomas van Aquino, een van de grootste denkers uit de christelijke traditie. Als filosoof en theoloog onderzoekt hij de rol van het verstand en de wil in ons streven naar het goede. In het tweede deel van zijn hoofdwerk, de ‘Summa Theologiae’, wijdt Thomas een omvangrijk en systematisch traktaat aan het menselijk handelen.

Onherleidbaar

Wat als bewustzijn niet uit de hersenen voorkomt, maar een fundamentele bouwsteen van het universum is? Wat als kunstmatige intelligentie nooit écht bewust kan worden, omdat machines alleen informatie verwerken, maar niets ervaren? In *Onherleidbaar* neemt Federico Faggin je mee op een fascinerende reis die wetenschap, filosofie en spiritualiteit verbindt. Met scherpe inzichten en overtuigende argumenten daagt Faggin de gangbare wetenschappelijke opvattingen uit en introduceert hij een nieuw paradigma waarin bewustzijn de sleutel vormt tot het begrijpen van de realiteit.

De weg van Spinoza

Als je de wereld en jouw rol daarin beter begrijpt, zul je gelukkiger zijn,’ stelt Spinoza. Dit fraai geïllustreerde boek biedt een toegankelijke inleiding tot het denken van deze zeventiende-eeuwse Nederlandse filosoof. Je leest wie Spinoza was, hoe hij de wereld begreep, en hoe zijn filosofie ons kan helpen om onszelf en de wereld lief te hebben.

Palestina – verzet tegen het verlies

De Gaza-oorlog van 2023 vormde een dieptepunt in de Palestijnse kwestie en bracht de Palestijnen aan de rand van een nieuwe afgrond. De genocide die Israël ontketende na de massamoord van Hamas liet zien hoe grenzen – geografisch, politiek, internationaalrechtelijk en moreel – steeds opnieuw worden verlegd. In dit essay vertrekt Brigitte Herremans vanuit de aanhoudende strijd van het Palestijnse volk tegen verlies: van grondgebied, waardigheid, rechten en leven.

Moeiteloos ontwaken

Ontwaken is de meest pure vorm van geluk die er is. En iedereen kan dat ervaren, want het is een natuurlijke staat van zijn. Maar als we ernaar op zoek gaan, dan maken we het vaak ingewikkeld en staan we ons eigen ontwaken in de weg. Alex van Galen mediteerde jarenlang bij een gerealiseerde yogi en had veel gelukzalige trance-ervaringen. Toch was hij niet in balans. Hij kampte met stress en fysieke kwalen en was ongelukkig. Pas toen hij het gearde taoïsme ontdekte, kon hij contact maken met zichzelf en ervaren wat ontwaken echt is. In *Moeiteloos ontwaken* legt hij uit hoe ontwaken begint in je eigen lichaam.

De hovenier

Hoe weet je dat planten kunnen voelen en horen? Hoe kan één enkel mens de wereld veranderen? Wie vertelt je de waarheid, en wát is dan de waarheid? Hoe kan liefde in haat veranderen? In de Hof van het Leven woont een wonderbaarlijke man. Hij wordt ‘hovenier’ genoemd, al ziet hij zichzelf als ‘hoeder’. In deze betoverende verhalen neemt de wijze hovenier je mee om de diepste geheimen voor een vervullend leven te onderzoeken. Met eenvoudige, maar krachtige metaforen uit de natuur zal dit boek je laten zien hoe jij innerlijke rust, reflectie en harmonie kunt vinden.

De zin van het leven

De vraag naar wat zinvol is, waart overal rond. De vraag om ‘zin’ lijkt nog belangrijker te zijn geworden dan het streven naar geluk. Maar waar gaat het ons om bij het zoeken naar zin en betekenis? En hoe vind je die in digitale tijden? Pascal Chabot laat zien hoe onze zoektocht naar zingeving flink is verstoord door nieuwe ontwikkelingen. We leven steeds meer in een ‘bovenwereld’ van internet, sociale media en kunstmatige intelligentie. De ziekten van de digitale maatschappij, waaronder burn-out, eco-angst en de stress van de informatietechnologie, worden als gevolg ook steeds zichtbaarder.

